

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
НН інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та методики викладання правознавства

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо самостійної роботи з навчальної дисципліни
ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Суми – 2021

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
НН інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та методики викладання правознавства

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо самостійної роботи з навчальної дисципліни
ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Суми – 2021

УДК 378.041: 001.891](072.057.875)

К95

*Рекомендовано Вченою радою
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(протокол №4 від 29 листопада 2021 року)*

Рецензенти:

О.В. Легка – доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного права Університету митної справи та фінансів

О. Орлова – кандидат юридичних наук, доцент кафедри загально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

К95 Методичні рекомендації щодо самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень» для здобувачів вищої освіти за ОПП 081 Право / Кучук А.М. – Суми: Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, 2021. – 21 с.

Методичні рекомендації містять інформацію про мету і завдання вивчення дисципліни, програмні результати, які вона формує; вимоги та рекомендації до виконання самостійної роботи.

УДК 378.041: 001.891](072.057.875)

© Андрій Кучук, 2021

© СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2021

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ.....	6
4. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ОПАНУВАННЯ ТЕМ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	20

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Самостійна робота є важливою складовою освітнього процесу, спрямованою на опанування здобувачем вищої освіти індивідуально окремих питань з метою поглиблення знань, удосконалення відповідних навичок, зокрема, і щодо пошуку й узагальнення положень у навчальній та науковій літературі.

Самостійна робота здобувача вищої освіти включає в себе такі три етапи:

- ознайомлення з тематикою навчальної дисципліни, відповідними методичними рекомендаціями;
- опрацювання рекомендованої літератури (тематичних джерел). Опрацювання джерельної бази доцільно здійснювати з відображенням основних положень у вигляді конспекту, схем тощо (залежно від індивідуальних вподобань) відповідно до питань, що розглядаються в межах навчальної теми;
- узагальнення опрацьованого матеріалу, актуалізація отриманих знань, зокрема, через контрольні запитання, тестові завдання тощо. Доцільно скласти (опрацювати) глосарій з навчальної теми.

Зверніть увагу, що в умовах сучасної освіти важливим є формування у здобувачів вищої освіти *soft skills*. Використання науково-педагогічним працівником при викладанні навчальної дисципліни активних та інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, Case study, сократівський метод, метод шести капелюхів, мозковий штурм, ділова гра та ін.) буде ефективним за умови активної пізнавальної діяльності здобувача вищої освіти, готовності студентів до сприйняття нової інформації на основі існуючих знань з предмету (у межах вищої освіти значна частина матеріалу опановується студентами самостійно, а це передбачає опрацювання значної кількості різноманітних джерел: текстових, аудіо-, відео джерел, до того ж, не тільки з переліку рекомендованих, а й знайдених самостійно у результаті пошукової роботи – опрацювання каталогів, депозитаріїв, використання інтернет-пошуку та ін.).

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://ssp.u.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravova-baza>).

Перезарахування результатів здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених освітньою програмою.

Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені цією робочою програмою.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Основи наукових досліджень» можуть бути:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;
- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);
- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь;
- підготовка доповідей, есе, презентацій тощо. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань; розв'язання кейсів, ситуативних завдань.

Засоби діагностики результатів навчання ґрунтуються на необхідності виявлення soft skills: критичне мислення, комплексне розв'язання проблем, оригінальність, креативність, міркування та створення ідей, комунікативні навички та навички самоорганізації, уміння працювати з інформацією.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Основи наукових досліджень» має на меті оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями про пропедевтичні аспекти наукових досліджень та основами організації наукової роботи.

Навчальна дисципліна «Основи наукових досліджень» входить до переліку обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних і спеціальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 9. Здатність працювати в команді.

ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

СК 19. Знання і розуміння основ наукового пізнання.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності, а саме:** здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- *практична мета:* вироблення у студентів основ наукового пізнання;
- *когнітивно-освітня мета:* набуття та поглиблення знань про основи наукової роботи;
- *професійна мета:* оволодіння системою категорій і формування на цій основі вмінь і навичок логічного мислення, основ дослідження проблеми;
- *виховна мета:* формування правника з критичним мисленням, здатного вирішувати професійні завдання, виходячи з загальнолюдських цінностей.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

ПРН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

ПРН 2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.

ПРН 5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.

ПРН 6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.

ПРН 7. Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

ПРН 8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

ПРН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

ПРН 10. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію.

ПРН 12. Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.

ПРН 13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

ПРН 14. Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності

ПРН 15. Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

ПРН 18. Працювати в групі, формуючи власний внесок у виконання завдань групи

ПРН 23. Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

4. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ОПАНУВАННЯ ТЕМ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Наука і суспільство. Правознавство як наука.

Ця тема має пропедевтичне значення та має на меті ознайомити здобувачів вищої освіти з особливостями наукового знання, історією розвитку науки, предметом правознавства як науки.

Для студентів важливим є розуміння науки, її характерних рис. Загалом термін «наука» вживається у таких значеннях: 1. Як форма інтелектуальної діяльності людей (науковців), спрямована на отримання нових знань про природу, суспільство, відкриття об'єктивних законів світу і окреслення тенденцій його розвитку. 2. Як цілісна система знань про природу, суспільство, об'єктивні закони світу і тенденції його розвитку. **Наука** – це окрема сфера людської діяльності, суб'єкти якої досліджують світ, а також сам процес дослідження з метою отримання істинних і точних знань, що ґрунтуються на доказі, використовуючи при цьому чітку, однозначну мову.

Доволі усталеним є поділ науки на дві великі групи: **1) природничі** – об'єктом дослідження цих наук є закономірності виникнення, функціонування і розвитку природи; **2) гуманітарні** – об'єктом дослідження яких є закономірності виникнення, функціонування і розвитку суспільства.

Юридичну науку можна визначити як систему об'єктивних соціально значущих знань про закономірності права і держави (державно-правові закономірності) (П. Рабінович). Оскільки право й держава належать до соціальних явищ, остільки й юридична наука є складовою гуманітарних наук.

На сьогодні чисельними є моделі розвитку науки. Однак, всі їх умовно можна об'єднати в три моделі. **1. Модель лінійного розвитку науки.** Просвітницький погляд на науку, який домінував до останнього часу, надавав їй футуристичного характеру, пов'язував з наступністю, «спадковістю», кумулятивністю, прогресом: з початку появи науки суспільство постійно примножувало свої знання про навколишній світ, про людину, перманентно відбуваються відкриття, нагромаджуються нові факти, люди дізнаються про дійсність все більше і більше. Такий лінійний поступальний розвиток науки призведе, в майбутньому, до створення ідеального суспільства, заснованого на рівності, справедливості, забезпеченості кожного індивіда всім необхідним.

2. Модель спіралеподібного розвитку науки. З середини ХХ ст. погляди на розвиток науки радикально змінюються. Популяризуються ідеї, концепції, які вказують на те, що в розвитку науки є не тільки прогрес, еволюція (наступність, кумулятивність, послідовність), але і революції, регрес, кризи тощо. Однак, незважаючи на певні труднощі, наука їх успішно долає, здобуваючи нові, глибші, «якісніші» знання: «тезис – антитезис – синтез»; відбувається поступовий перехід від «кількості» знання до «якості» знання. Даючи відповіді на все нові і нові питання, наука виступає рушійною силою прогресу, засобом осягнення навколишнього світу, поступом в «щасливе майбутнє».

3. Модель циклічного розвитку науки. Досить детально цю модель розвитку науки описали Т. Кун та І. Лакатос.

Вивчаючи тему доцільно визначитися з «якостями» наукового знання, його відмежуванню від ненаукового, а також знання гуманітарних наук від знань, що отримуються природничими науками.

Майбутньому правнику варто дослідити функції правничої науки, а також завдання правознавства на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Рекомендується переглянути наступні відео:

1. Відкрита лекція Культурного Проекту – "Що таке наука і чим наукове відрізняється від ненаукового". <https://www.youtube.com/watch?v=KzD7JjwzFEw>

Рекомендується додатково опрацювати:

2. Кучук А.М. Теоретичні основи правового поліцентризму: монограф. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 312 с.
3. Кун Т. Структура научных революций. С ввводной статьей и дополнениями 1969 г. / Перевод с англ. И.З. Налетова. М.: Прогресс, 1977. 300 с.
4. Козюбра М. Філософія права, правознавство і наука: спільні риси та відмінності. *Філософія права і загальна теорія права*. 2019. № 2. С. 128-142.
5. Козюбра М. Право, наука та інші форми світосприйняття і методологія: лінії взаємозв'язків. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Київ : Національний університет "Києво-Могилянська академія", 2018. Т.2. С. 3-12.
6. Козюбра М. І. Правознавство, наука, методологія: еволюція підходів до їхніх взаємозв'язків. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Київ : Національний університет "Києво-Могилянська академія", 2018. Т.1. С. 3-8.
7. Козюбра М. Загальнотеоретичне правознавство в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Наукові записки НаУКМА. Т.193 : Юридичні науки*. Київ: Національний університет "Києво-Могилянська академія", 2017. С.3-11.

Питання, що виносяться на семінарське заняття:

1. Різноманіття форм знання. Наукове і ненаукове знання..
2. Поняття, склад та структура науки.
3. Правознавство як наука, його предмет. Функції правничої науки.
4. Глобальні проблеми сучасності і правознавство.

Питання, що виносяться на самостійну роботу:

1. Антинаукове, псевдонаукове і квазінаукове знання.
2. Критерії наукового знання та його структура.
3. Виникнення елементів наукових знань в давньому Світі та в Середні віки.
4. Історія виникнення, становлення та розвитку науки.
5. Проблеми періодизації науки.

6. Класифікація наук.
7. Сцієнтизм і антисцієнтизм.
8. Наука як соціальний інститут.
9. Роль і функції науки в сучасному суспільстві.
10. Актуальні проблеми науки ХХІ століття.

Завдання:

1. Поміркуйте: чи може наукове знання бути неістинним; чи наука ніколи не помиляється?

Тема 2. Особливості наукового пізнання.

Вивчення цієї теми дозволяє зрозуміти характерні риси наукового пізнання, особливості наукового пізнання у сучасному світі. Ця тема також знайомить студента з гносеологічним інструментарієм науки.

Важливо зрозуміти обмеженість наукового пізнання, обумовлена предметом та методологією пізнання.

Доцільно особливу увагу приділити питанню методології науки. У вітчизняній правничій науці перманентно піднімається проблематика методології, інтенція вчених зосереджується на системі принципів, підходів та методів до пізнання правових явищ (зазвичай вказується на державно-правові явища, що пов'язане з збереженням і до сьогодні навчальної дисципліни теорії держави і права, предмет якої має двоєдиний характер: держава і права; натомість, західна правова культура не сприймає такого підходу, вивчаючи окремо загальну теорію права та політологію). Не зважаючи на те, що вітчизняні науковці вказують, що методологія є надзвичайно важливим засобом у науковому пізнанні права, і до сьогодні окреслена проблематика залишається нерозв'язаною, відсутній єдиний підхід до розуміння структури методології, її змісту, а, відповідно, і самої методології правознавства.

Значимість методології у науковій діяльності пов'язана з таким принципом наукового знання як верифікація. Описуючи детально умови проведення експерименту, визначаючи предмет дослідження та проводячи дескрипцію застосованих методів, дослідник таким чином робить можливим перевірку отриманих ним знань будь-яким іншим науковцем, який відтворюючи описані умови та використовуючи описані засоби має дійти тих же самих висновків, що і перший дослідник. Саме це і обумовлює необхідність визначення методів пізнання: використання одним науковцем

одних гносеологічних засобів, а іншим – інших, навіть за одних і тих же умов, призведе до отримання різних результатів.

Рекомендується переглянути наступні відео:

1. Методологія наукового пізнання. https://www.youtube.com/watch?v=XFRpcuU7u_o
2. Лекція №1. Ч1/4. Теорія пізнання в сучасній філософії (вступ). Анна Лактіонова <https://www.youtube.com/watch?v=F7Ic9Gd2TzE>

Рекомендується додатково опрацювати:

1. Мантур-Чубата О.С., Дубілей Ю.А., Міхалець А.В. Особливості наукового дослідження у сучасному світі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 21. Ч. 2. С. 9-11.
2. Кучук А.М. Сучасна парадигма методології правознавства / А.М.Кучук // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ – 2007. – № 4. – С. 46-52.
3. Кучук А.М., Пекарчук В.М. Методологія сучасного правознавства: спроба критичного осмислення. Держава та регіони. Серія: Право. 2021. № 1 (71). С. 27-31.

Питання, що виносяться на семінарське (практичне) заняття:

1. Гностицизм і агностицизм. Скептицизм. Емпіризм і схоластичне теоретизування.
2. Неопозитивізм і постпозитивізм в науці.
3. Поняття методології науки. Рівні методологічного аналізу науки.
4. Наукова теорія: її поняття, склад, функції та етапи створення.

Питання, що виносяться на самостійну роботу:

1. Наукова і ненаукова раціональність.
2. Феноменологічні уявлення про науку (Е. Гуссерль).
3. Наука і герменевтика.
4. Структуралізм і постструктуралізм.
5. Фрейдизм і неофрейдизм.
6. Наука і постмодернізм. Наука і синергетика.
7. Комунікативна концепція науки (А.П. Огурцов).
8. Поняття гіпотези. Види гіпотез та їх характеристика.
9. Поняття наукового факту.
10. Наукові передбачення в правознавстві.

Тема 3. Загальна характеристика методології правознавства.

Ця тема є продовженням попередньої та акцентує увагу на особливостях саме правничої методології.

Саме з методологією правознавства пов'язується реалізація принципу об'єктивності наукового пізнання. Розділ «методи дослідження» є складовою вступної частини дисертаційних досліджень та, відповідно, авторефератів дисертацій.

Відтак, на сьогодні методології правознавства іманентні наступні протилежні характеристики: по-перше, значимість методології як фактору

об'єктивності отримуваних завдяки використанню її інструментарію наукових знань, необхідність оволодіння методологією наукового пізнання як критерію становлення науковця; по-друге, відсутність єдності щодо інтерпретації методології правознавства, її сутності та змісту.

Водночас, на сьогодні відбувається зміна вітчизняної правової доктрини через відмову від превалювання нормативістського розуміння права та імплементацію положень природно-правової школи права, що є чинником необхідності переосмислення значної кількості правових явищ в аспекті нової парадигми, що, знову таки, актуалізує проблематику методології сучасного правознавства.

У правових дослідженнях важливе значення має, у першу чергу, ментальна (ідеологічна) складова, яка є фактором отримання вченим відповідних результатів. «Духовно-практичне освоєння соціальної дійсності через її багатоманітність не зводиться до наукового пізнання з його орієнтацією на такі критерії, як раціональність, об'єктивність, нейтральність, верифікованість тощо»¹

Методологія – складне багатогранне явище, яке охоплює не лише систему методів чи вчень про ці методи. До цієї системи належать, перш за все, методологічні принципи, вихідні засадничі ідеї, відповідно до яких має здійснюватися вибір підходів і методів пізнання.

Райнгольд Циппеліус у праці „Юридична методологія” не розглядає такі звичні для вітчизняної методології категорії і поняття як діалектика, методи аналізу і синтезу тощо. Більш того про них немає навіть згадки. Автор розглядає поняття права, побудову і взаємозв'язок норм права, тлумачення останніх та ін.

Окрім означеного, варто зосередити увагу на особливостях пізнання правових явищ через призму методологічного плюралізму, ураховуючи сучасні умови функціонування соціуму.

Рекомендується додатково опрацювати:

1. Козюбра М.І. Методологія правознавства і методологія права: співвідношення понять та їх особливості. *Право України*. 2014. № 1. С. 22-32.
2. Кучук А.М. Сучасна парадигма методології правознавства / А.М.Кучук // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ – 2007. – № 4. – С. 46-52.
3. Кучук А.М., Пекарчук В.М. Методологія сучасного правознавства: спроба критичного осмислення. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2021. № 1 (71). С. 27-31.
4. Zippelius R. *Juristische Methodenlehre*, 11. Auflage, Beck, München 2012 <http://www.beck-shop.de/Zippelius-Juristische-Methodenlehre/productview.aspx?product=10216268>

¹ Козюбра М.І. Методологія правознавства і методологія права: співвідношення понять та їх особливості. *Право України*. 2014. № 1. С. 24.

Питання, що виносяться на семінарське (практичне) заняття:

1. Загальна характеристика методології правознавства.
2. Поняття методології правознавства. Метод, принцип і методологія.
3. Поняття і значення принципів правового пізнання.
3. Методологічний плюралізм в дослідженні правових явищ.
4. Умови і критерії науковості юридичного дослідження.
5. Конкретно-соціологічні дослідження. Соціально-правовий експеримент.
6. Порівняльне правознавство.

Питання, що виносяться на самостійну роботу:

1. Основні напрямки розвитку методології правознавства.
2. Місце та роль понятійного апарата в методології правознавства..
3. Проблема класифікації методів.
4. Рівні пізнання: емпіричне і теоретичне.
5. Класичні і неklasичні методології. Становлення класичних методів правознавства.
6. Антропний принцип в юридичній методології.
7. Інтерсуб'єктність як принцип юридичної методології.
8. Істина в праві і науці права.
9. Проблема істинності правового пізнання.
10. Правова наука і прогнозування.

Завдання:

1. Як Ви вважаєте, чи має правознавство власні підходи та методи пізнання правових явищ (так звані спеціально-наукові методи)? Відповідь аргументуйте.
2. Чи погоджуєтесь Ви з наступним твердженням: «якщо право є елементом культури (соціокультурним явищем), то його неможливо пізнати, використовуючи суто раціональні методи»? Відповідь аргументуйте.

Тема 4. Академічна свобода та доброчесність.

Ця тема спрямована на ознайомлення студентів з вимогами академічної доброчесності. Після вивчення теми здобувачі вищої освіти мають зрозуміти важливість реалізації академічної доброчесності та усвідомити можливі наслідки порушення її вимог.

Відповідно до Закону України «Про освіту» «академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають

керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- фальсифікація - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування - виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- обман - надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
- хабарництво - надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;
- необ'єктивне оцінювання - свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;
- надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання;
- вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

За наступними посиланнями можна пройти відповідний курс, що допоможе у опануванні змісту теми, та який може бути зараховано як результати навчання, здобуті у неформальній освіті (студенти не обмежу-

ються виключно цими курсами, тренінгами тощо, а можуть проходити й інші, результати яких також можуть бути зараховані як результати навчання, здобуті у неформальній освіті):

https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+AI101+2021_T2/course/	
https://vumononline.ua/course/academic-integrity-at-the-university/	

Рекомендується переглянути наступні відео:

1. Що таке академічна доброчесність? | ОНЛАЙН-КУРС «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ» https://www.youtube.com/watch?v=_GUg6ED2z2k
2. Вебінар «Академічна доброчесність: студентські ініціативи». <https://www.youtube.com/watch?v=DUG9Maww-Nw>
3. Академічна доброчесність як запорука підвищення якості освітнього процесу <https://www.youtube.com/watch?v=6TnTol--X3w>
4. Круглий стіл: "Академічна доброчесність в освітньому середовищі: виклики та практики" <https://www.youtube.com/watch?v=xYDvLlwlzDk>

Рекомендується додатково опрацювати:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд "Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики"; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А.Є. Артюхова. К.: Таксон, 2016. 234 с.
3. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2019. Вип. 24. С. 122-128.

Питання, що виносяться на семінарське (практичне) заняття:

1. Поняття та принципи академічної свободи.
2. Поняття та принципи академічної доброчесності.
3. Форми порушення академічної доброчесності.
4. Відповідальність за порушення академічної доброчесності.

Питання, що виносяться на самостійну роботу:

1. Загальна характеристика академічної свободи.
2. Правове регулювання академічної доброчесності.
3. Загальна характеристика академічної доброчесності.

Завдання:

1. Поміркуйте: які, на Вашу думку, причини порушення студентами академічної доброчесності? Як Ви можете назвати напрями з утвердження академічної доброчесності?

Тема 5. Технологія наукового дослідження.

Ця тема має особливо важливе значення, сам процес провадження наукових досліджень.

Важливо зрозуміти, що являє собою технологія наукових досліджень, з'ясувати зміст поняття і основні етапи організації наукових досліджень.

Доцільно визначитися з тим, як здійснюється вибір та обґрунтування теми наукових досліджень. Акцентувавши увагу на вимогах, що ставляться до теми наукової роботи.

Вивчення теми буде неповним, якщо не розглянути основні методики планування наукового дослідження.

Рекомендується проглянути відео файли та опрацювати джерела, що стане основою опанування змістом теми.

Рекомендується переглянути наступні відео:

1. Наукові публікації. Як магістру написати наукову статтю.
https://www.youtube.com/watch?v=nL_trw93Ksw
2. Як написати наукову статтю. <https://www.youtube.com/watch?v=iEsk7N0spNI>
3. II Всеукраїнська науково-практична конференція студентів та обдарованої молоді.
<https://www.youtube.com/watch?v=7FXP3vZb3X0>

Питання, що виносяться на семінарське (практичне) заняття:

1. Поняття і основні етапи організації наукових досліджень.
2. Вибір та обґрунтування теми наукових досліджень.

3. Вимоги до теми наукової роботи.
4. Основні методики планування наукового дослідження.

Питання, що виносяться на самостійну роботу:

1. Загальна характеристика технології наукового дослідження.
2. Зміст технології наукового дослідження
3. Визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження.
4. Основні вимоги до технології наукового дослідження.
5. Логіка наукового дослідження.

Завдання:

1. Визначте мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження на тему «Методологія сучасного правознавства».
2. Визначте мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження на тему «Забезпечення гендерної рівності як функція сучасної демократичної держави».

Тема 6. Інформаційна основа наукових досліджень.

Наукове дослідження здійснюється через опрацювання джерел, що, в першу чергу, дозволяє визначити актуальність обраної теми пізнання, з'ясувати недосліджені аспекти об'єкта гносеології та ін.

Відтак, вивчення цієї теми стане основою ефективності провадження наукових досліджень.

Вивчення теми слід розпочати зі з'ясування того, що являє собою інформація, її видів тощо. Слід акцентувати увагу на пізнанні джерел наукової інформації та принципів збору наукової інформації.

Доцільно з'ясувати для себе важливість використання інформаційних ресурсів для доступу до наукової інформації в сучасному суспільстві.

Рекомендується проглянути відео файли та опрацювати джерела, що стане основою опанування змістом теми.

Рекомендується переглянути наступні відео:

1. Відкритий доступ: джерельна база наукового дослідження магістрів.
<https://www.youtube.com/watch?v=EOakVUdlZYg>
2. Відкритий доступ, відкрита наука, відкриті дані: сучасні виклики.
<https://www.youtube.com/watch?v=CShHun9MXJw>
3. II Всеукраїнська науково-практична конференція студентів та обдарованої молоді.
<https://www.youtube.com/watch?v=7FXP3vZb3X0>

Питання, що виносяться на семінарське (практичне) заняття:

1. Роль інформації у наукових дослідженнях.
2. Джерела наукової інформації.
3. Принципи збору наукової інформації.
4. Інформаційні ресурси і технології наукових досліджень.

Питання, що виносяться на самостійну роботу:

1. Призначення наукових документів.
2. Бібліографічний апарат наукових досліджень.
3. Використання ІТ в наукових дослідженнях.
4. Особливості інформаційної основи правничих досліджень.

Завдання:

1. Оберіть тему Вашого дослідження. Здійсніть підбір джерел за цією темою (не менше 20 джерел).

Тема 7. Результати наукових досліджень.

Ця тема знайомить студентів з заключним етапом наукової роботи – оформлення та впровадження результатів наукових досліджень.

Під час вивчення теми необхідно зосередити увагу на вимогах, що ставляться до оформлення результатів наукової роботи; з'ясувати форми відображення результатів наукового дослідження. При цьому необхідно опрацювати відповідне законодавство, зокрема, вказане нижче.

Важливим є також ознайомлення здобувачів вищої освіти з процесом опублікування результатів наукових досліджень.

Рекомендується проглянути відео файли та опрацювати джерела, що стане основою опанування змістом теми.

Рекомендується переглянути наступні відео:

1. Лекція: Форми відображення результатів наукового дослідження: повідомлення, доповіді, тези, статті. <https://www.youtube.com/watch?v=LogEzt39vV0>
2. Наукові публікації. Як магістру написати наукову статтю. https://www.youtube.com/watch?v=nL_trw93Ksw
3. Як написати наукову статтю. <https://www.youtube.com/watch?v=iEsk7N0spNI>
4. Відкритий доступ, відкрита наука, відкриті дані: сучасні виклики. <https://www.youtube.com/watch?v=CShHun9MXJw>
5. II Всеукраїнська науково-практична конференція студентів та обдарованої молоді. <https://www.youtube.com/watch?v=7FXP3vZb3X0>

Рекомендується додатково опрацювати:

1. Цивільний кодекс України, книга четверта «Право інтелектуальної власності»;
2. Закони України «Про авторське право і суміжні права»
3. ДСТУ 3017-95 «Видання, основні види. Терміни і визначення»;
4. ДСТУ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання»;
5. ДСТУ 3582-2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила»;
6. ДСТУ 7.0.4-2006 «Видання. Вихідні відомості. Загальні вимоги і правила оформлення».

Питання, що виносяться на семінарське (практичне) заняття:

1. Поняття результатів наукової роботи.
2. Вимоги до оформлення результатів наукової роботи.
3. Опублікування результатів наукових досліджень.

Питання, що виносяться на самостійну роботу:

1. Види результатів наукової роботи.
2. Науковий реферат.
3. Види наукових публікацій.
4. Наукова монографія.
5. Наукова стаття.
6. Наукова доповідь (повідомлення).
7. Тези наукової доповіді (повідомлення).
8. Апробація результатів наукових досліджень.
9. Впровадження та оцінка результатів наукових досліджень.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основні джерела:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Важинський С.Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: Навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
5. Гуторов О.І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. Посібник. Х.: ХНАУ, 2017. 272 с.
6. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
7. Тулайдан В. Основи наукових досліджень. Навч. посібн. Ужгород, 2017. 105 с.
8. Швець Ф.Д. Методологія та організація наукових досліджень. Навч. посібн. Рівне: НУВГП, 2016. 151 с.

Додаткові джерела:

1. Білозьоров Є.В. Методологічні аспекти використання діяльнісного підходу в дослідженнях правових систем сучасності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*, 2019. Вип. 34. С. 25–30.
2. Вайнберг С. Пояснюючи світ. Історія сучасної науки. Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 352 с.
3. Габаковська Х. В. Дослідницький підхід як елемент методології у сучасній юриспруденції : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01. Івано-Франківськ, 2018. 207 с.
4. Козюбра М.І. Методологія правознавства і методологія права: співвідношення понять та їх особливості. *Право України*. 2014. № 1. С. 22–32.
5. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник, 2015. 541 с.
6. Кучук А.М. Сучасна парадигма методології правознавства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2007. № 4. С. 46-52.
7. Кучук А.М., Пекарчук В.М. Методологія сучасного правознавства: спроба критичного осмислення. *Держава та регіони*. 2021. № 1 (71). С. 27-31.
8. Наріжний Ю.А. Культура и философия постмодерна. Днепропетровск: Днепропетровский гуманитарный университет, 2008. 464 с.
9. Рябовол Л. Т. Система законодавства про наукову і науково-технічну діяльність. *Наукові записки. Серія: Право*. 2018. Вип. 5. С. 4-10.
10. Христинченко Н. П. Суб'єкти наукової діяльності в Україні. *Наше право*. 2014. № 5. С. 50-53.
11. Циппеліус Р. Юридична методологія. Київ, 2004.

Інформаційні ресурси:

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Український інститут науково-технічної експертизи та інформації <http://www.uintai.kiev.ua/>
3. Національна академія правових наук України <http://www.aprnu.kharkiv.org/>

Методичне видання

КУЧУК Андрій Миколайович

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо самостійної роботи з навчальної дисципліни
ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Відповідальний за випуск *О.Ю. Кудріна*
Комп'ютерна верстка *В.А. Замошнікова*

Підп. до друку 29.11.2021.
Формат 60×84/16. Гарнітура Cambria.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 1,3.
Ум. фарб.-відб. 1,3. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 50 пр. Вид. №41.

Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка
40002. м. Суми, вул. Роменська, 87
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Виготовлювач:
ФОП Цьома С.П. 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.
Тел.: 066-293-34-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
Серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.